

การพัฒนาตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล The Development of Nursing Practice Ethics Indicators of Nursing Students

วิสัย คตะ¹ วัลนิกา ฉลากบาง² พรเทพ เสถียรนพเก้า³ และเอกลักษณ์ เพียสา⁴
Wisai Kata¹, Wannika Chalabang², Pornthep Steannoppakao³ and Eakkaluck Pheasa⁴

Article History

Received: September 21, 2020

Revised: December 3, 2020

Accepted: December 5, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล 2) ทดสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 3) พัฒนาคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล การดำเนินการมี 3 ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยศึกษาเอกสาร งานวิจัย สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน และการพัฒนาตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล โดยสอบถามผู้เชี่ยวชาญจำนวน 21 คน ใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง 3 รอบ ระยะที่ 2 การทดสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ กลุ่มตัวอย่าง คือ อาจารย์พยาบาลและพยาบาลพี่เลี้ยง จำนวน 500 คน สุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยโปรแกรมลิสเรล (LISREL) และระยะที่ 3 การสร้างคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล ตรวจสอบความเหมาะสมของคู่มือโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก 18 องค์ประกอบย่อย 60 ตัวบ่งชี้ จำแนกเป็น ความซื่อสัตย์จำนวน 9 ตัวบ่งชี้ ความรับผิดชอบจำนวน 9 ตัวบ่งชี้ ความมีวินัยจำนวน 9 ตัวบ่งชี้ การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จำนวน 13 ตัวบ่งชี้ การตัดสินใจปัญหาเชิงจริยธรรมจำนวน 10 ตัวบ่งชี้ และเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาลจำนวน 10 ตัวบ่งชี้ 2) โมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 195.84$, $df = 284$, $\chi^2/df = .68$, $p\text{-value} = .66$, $GFI = .95$, $AGFI = 0.91$, $RMSEA = 0.000$, $CN = 205.29$) เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักขององค์ประกอบเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (1.00) 2) ความมีวินัย (1.00) 3) ความซื่อสัตย์ (1.00) 4) เจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาล (.99) 5) ความรับผิดชอบ (.98) 6) การตัดสินใจปัญหาเชิงจริยธรรม (.97) ตามลำดับ และ 3) คู่มือการใช้ตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.56 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.09

คำสำคัญ : ตัวบ่งชี้ ; การพัฒนาตัวบ่งชี้ ; จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาล ; นักศึกษาพยาบาล

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, Doctoral Student in Education Administration and Development, Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, Assistant Professor, Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University

^{3,4} อาจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, Lecturer, Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University

ABSTRACT

The research objectives were: 1) to develop indicators of ethical nursing practice; 2) to examine the consistency of the developed structural-ethical indicators' model as for referring to ethical nursing practice indicators with the empirical data 3) to develop the handbook guiding how to applying the indicators of ethical nursing practice among nursing students. The study was conducted in three phases. The first phase aimed to develop a research conceptual framework by conducting literature review, interviewed seven experts, and developing the ethical nursing practice' indicators of nursing students by interviewing twenty-one experts with conducting three rounds of modified Delphi technique. The second phase examined the consistency of structural ethical indicators' model applying for nursing , students practice with the empirical data. This research employed samplings with 500 nursing instructors and preceptors. The research instrument was also included five-level rating scaled questionnaires and the data analysis deriving from LISREL Program—a statistical modeling program as confirming factor analysis. The third phase developed the handbook of ethical indicators for nursing students and assured its accuracy and suitability by five experts.

The finding were as follows: 1) The indicators of ethical nursing practice for nursing students consisted of six main elements, 18 sub-elements and 60 indicators, which were divided into 9 indicators of honesty, 9 indicators of responsibility, 9 indicators of discipline, and 13 indicators of respect for human rights, 10 indicators of ethics decision and 10 indicators of attitude toward nursing practice. 2) The confirmatory factor analysis model of indicators of ethical nursing practice of nursing students had goodness-of-fit with the empirical data ($\chi^2=195.84$, $df=284$, $p\text{-value}=.66$, $GFI=.95$, $AGFI=0.91$ $RMSEA=0.000$, $CN=205.29$). As for the arrangement of factor loadings of components in descending order, the results were as follows: 1) respect for human rights (1.00) 2) discipline (1.00) 3) honesty (1.00) 4) attitude toward nursing practice (.99) 5) responsibility (.98) 6) ethics decision(.97) and 3) The handbook of ethical nursing practice indicator as a whole were appropriate at the highest level. ($\chi^2=4.56$, $S.D.=0.09$)

Keywords : Indicators ; The Development of Indicators ; Nursing Practice Ethics ; Nursing Students

บทนำ

จริยธรรม เป็นหลักของการประพฤติที่พึงงามของบุคคลทั้งกาย วาจาและใจโดยมีพื้นฐานมาจากประเพณี กฎหมาย ศีลธรรม ค่านิยม วัฒนธรรมรวมถึงจรรยาบรรณวิชาชีพ บุคคลที่มีจริยธรรมย่อมปฏิบัติตามหลักที่พึงงามของสังคม และเมื่ออยู่ในวิชาชีพใด ย่อมปฏิบัติตามหลักที่พึงงามของวิชาชีพนั้น (Sirilai, 2008) วิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ให้บริการเกี่ยวกับชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่ออยู่ในครรภ์มารดาจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต เป้าหมายของการพยาบาลคือ การช่วยให้ประชาชนมีความผาสุก มีคุณภาพชีวิตที่ดีตามศักยภาพของแต่ละบุคคล การปฏิบัติการพยาบาลเป็นการปฏิบัติในสถานการณ์ที่มีความหลากหลาย ซับซ้อน เป็นพลวัตตลอดเวลา (Tongprateep, 2009) พยาบาลจึงต้องเป็นผู้มี

คุณสมบัติครบถ้วนในด้านความรู้ ทักษะการปฏิบัติการพยาบาล และคุณธรรมจริยธรรม จึงจะทำให้การปฏิบัติการพยาบาลมีคุณภาพ การขาดองค์ประกอบด้านใดด้านหนึ่ง นอกจากจะส่งผลให้การพยาบาลไม่มีคุณภาพแล้ว ยังเป็นความเสี่ยงทั้งต่อพยาบาลและต่อประชาชนผู้ใช้บริการ ซึ่งในปัจจุบันมีแนวโน้มว่า ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพและหน่วยงานบริการสุขภาพ ถูกร้องเรียนฟ้องร้องด้านจริยธรรม หรือถูกเรียกร้องค่าเสียหายสูงขึ้น (Nursing Council, 2015)

โดยส่วนใหญ่มาจากสาเหตุเรื่องพฤติกรรมบริการที่ผู้ใช้บริการคาดหวังไว้ เช่น การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม เป็นต้น (Narmkul, 2018) สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นจริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลทั้งสิ้น ซึ่งพยาบาลทุกคนจะต้องได้รับการฝึกฝนตั้งแต่เป็นนักศึกษา

พยาบาลจึงจะส่งผลดีต่อพฤติกรรมบริการที่ก่อปรด้วยจริยธรรมอย่างยั่งยืน ปัจจุบันพบว่าสถาบันการศึกษายังขาดตัวบ่งชี้จริยธรรม การปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา การพัฒนาและตรวจสอบตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาล ของนักศึกษาพยาบาลซึ่งเป็นการศึกษาค้นคว้าจากทฤษฎีเพื่อนำ ไปสู่การตรวจสอบโมเดลความสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูล เชิงประจักษ์ เพื่อให้ได้ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมที่มีความเที่ยง (Reliability) และความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ซึ่งสามารถนำโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างตัวบ่งชี้จริยธรรม การปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ เป็นแนวทางในการวางแผนการสร้างเกณฑ์การประเมินจริยธรรม การปฏิบัติการพยาบาล อันจะส่งผลให้สถาบันการศึกษามีผลการ ดำเนินงานที่บรรลุเป้าหมายตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติ การศึกษาและกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ และสามารถพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลได้อย่างเป็น รูปธรรมต่อไป

สมมติฐานการวิจัย

โมเดลตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของ นักศึกษาพยาบาลที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูล เชิงประจักษ์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของ นักศึกษาพยาบาล
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดล โครงสร้างตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษา พยาบาลที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์
3. เพื่อพัฒนาคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการ พยาบาลของนักศึกษาพยาบาล

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาจริยธรรมการปฏิบัติ การพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครพนม โดยนำแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น Fry and Johnstone (2008) ; Nursing Council (2015) ; Aaphananthikul, Senadisai, Orathai and Praphaipanich (2016) ; Chaowalit and Nasae (2016) ; Sanprasarn and Chaleoykitti (2017) ; Ministry of Education (2017) มาสังเคราะห์

องค์ประกอบจริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษา พยาบาล (K1Ethics) ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ความซื่อสัตย์ (E1H) มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ ความซื่อสัตย์ ต่อตนเอง (E7H1) ความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น (E8H2) และความซื่อสัตย์ ต่อหน้าที่ (E9H3) 2) ความรับผิดชอบ (E2RE) มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ ความรับผิดชอบต่อตนเอง (E10R1) ความรับผิดชอบต่อสังคม (E11R2) และความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ (E12R3) 3) ความมีวินัย (E3DI) มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ การปฏิบัติตามกฎระเบียบ (E13DI1) ความเชื่อมั่นในตนเอง (E14DI2) และความอดทนอดกลั้น (E15DI3) 4) การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (E4RP) มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ การให้เกียรติและเห็นคุณค่าของผู้อื่น (E16RP1) ความปรารถนาดีด้วยความบริสุทธิ์ใจ (E17RP2) และความไว้วางใจ (E18RP3) 5) การตัดสินใจปัญหาเชิงจริยธรรม (E5DE) มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ การเคารพการตัดสินใจของผู้ใช้บริการ (E19De1) การบริการตามมาตรฐานวิชาชีพ (E20De2) และการบอกความจริง (E21De3) และ 6) เจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาล (E6AT) มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ เจตคติด้านค่านิยมทางสังคม (E22A1) เจตคติด้านลักษณะวิชาชีพ (E23A2) และเจตคติด้าน ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานและผู้ให้บริการ (E24A3)

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology) ประกอบด้วย การวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัย การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง 3 รอบ โดยการรวบรวมผลของการพิจารณาและตัดสินใจเกี่ยวกับคำตอบ ที่เป็นมติของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และการวิจัยเชิงสำรวจ วิเคราะห์ ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติและโปรแกรมลิสเรล (LISREL)

ระยะที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยศึกษา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาล และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการ วิจัยระยะนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อสัมภาษณ์ ความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ และการพัฒนาตัวบ่งชี้ เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัยคือ แบบสอบถามโดยใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง 3 รอบ จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 21 คน รอบที่ 1 ส่งแบบสอบถาม ชนิดเลือกตอบเห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย พร้อมคำถามปลายเปิด แต่ละตอนให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ สถิติ ที่ใช้ คือ ร้อยละ โดยเลือกประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยร้อยละ 80 ขึ้นไปและนำข้อเสนอแนะเพิ่มเติม นำมาสร้างเป็นแบบสอบถาม

ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับในรอบที่ 2 และ 3 แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยค่ามัธยฐานมีค่ามากกว่า 3.51 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์น้อยกว่า 1.50 โดยคัดเลือกข้อที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกันในระดับมาก จนได้ฉันทมติ

ระยะที่ 2 ตรวจสอบตัวบ่งชี้กับข้อมูลเชิงประจักษ์เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลรวมทั้งสิ้น 60 ข้อ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยโปรแกรมลิสรล ประชากร ได้แก่ อาจารย์พยาบาลในวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนีในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 445 คน และพยาบาลที่เลี้ยงในโรงพยาบาลที่เป็นแหล่งฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล ได้แก่ โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป และโรงพยาบาลชุมชนในจังหวัดนครพนม สกลนคร มุกดาหาร บึงกาฬ อำนาจเจริญ และ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 2,501 คน รวมทั้งสิ้น 2,946 คน ซึ่ง Comrey and Lee (1992) ให้ข้อเสนอแนะในการวิเคราะห์องค์ประกอบว่า ถ้าใช้ขนาดตัวอย่าง 500 คน ความเหมาะสมของการวิเคราะห์จะดีมาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 500 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน

ระยะที่ 3 การจัดทำคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาล โดยการนำข้อคำถามที่ได้จากฉันทมติของ

ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 21 คนจากการทำเดลฟาย 3 รอบ มาจัดทำคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล และตรวจสอบความเหมาะสมของคู่มือโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. ตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล พบว่า ได้องค์ประกอบจริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลจำนวน 6 องค์ประกอบหลัก 18 องค์ประกอบย่อย ตัวบ่งชี้จำนวน 60 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ จำนวน 9 ตัวบ่งชี้ ความรับผิดชอบ จำนวน 9 ตัวบ่งชี้ ความมีวินัย จำนวน 9 ตัวบ่งชี้ การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จำนวน 13 ตัวบ่งชี้ การตัดสินใจปัญหาเชิงจริยธรรม จำนวน 10 ตัวบ่งชี้ และเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาล จำนวน 10 ตัวบ่งชี้ ตัวบ่งชี้ทุกตัวมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) มากกว่า 3.00 รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเหมาะสมในการเป็นตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครพนม ภาพรวมและรายด้าน

ด้าน	องค์ประกอบ	$\bar{X}$	S.D.	Skew	Kur	ความหมาย
1	ความซื่อสัตย์	4.16	.49	-.87	.73	มาก
2	ความรับผิดชอบ	3.75	.78	-.37	-.18	มาก
3	ความมีวินัย	3.64	.71	-.20	-.59	มาก
4	การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	3.70	.67	-.06	-.55	มาก
5	การตัดสินใจปัญหาเชิงจริยธรรม	3.66	.70	-.17	-.50	มาก
6	เจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาล	3.71	.71	-.16	-.16	มาก
รวมเฉลี่ย		3.77	.64	-.26	-.32	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมในการเป็นตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ตัวบ่งชี้ทุกตัวมีค่าเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า ความซื่อสัตย์ มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.16$) และ

ความมีวินัย มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.64$) เมื่อพิจารณาความเบ้ (Skewness) พบว่า ข้อมูลมีลักษณะเบ้ซ้าย ค่า Skew = -.26 (Skewness > +1 แสดงว่า เบ้ขวา, Skewness < -1 แสดงว่า เบ้ซ้าย และ Skewness = 0 แสดงว่า สมมาตร และเมื่อพิจารณาความโด่ง (Kurtosis) จากตาราง พบว่า ข้อมูล

มีลักษณะโด่งน้อยกว่าปกติ ค่า Kur = .32 (Kurtosis > 3 แสดงว่าโด่งมากกว่าปกติ, Kurtosis < 3 แสดงว่าโด่งน้อยกว่าปกติ และ Kurtosis = 3 แสดงว่า โด่งปกติ) แสดงว่าการแจกแจงของข้อมูลมีลักษณะเข้าใกล้การแจกแจงแบบปกติ

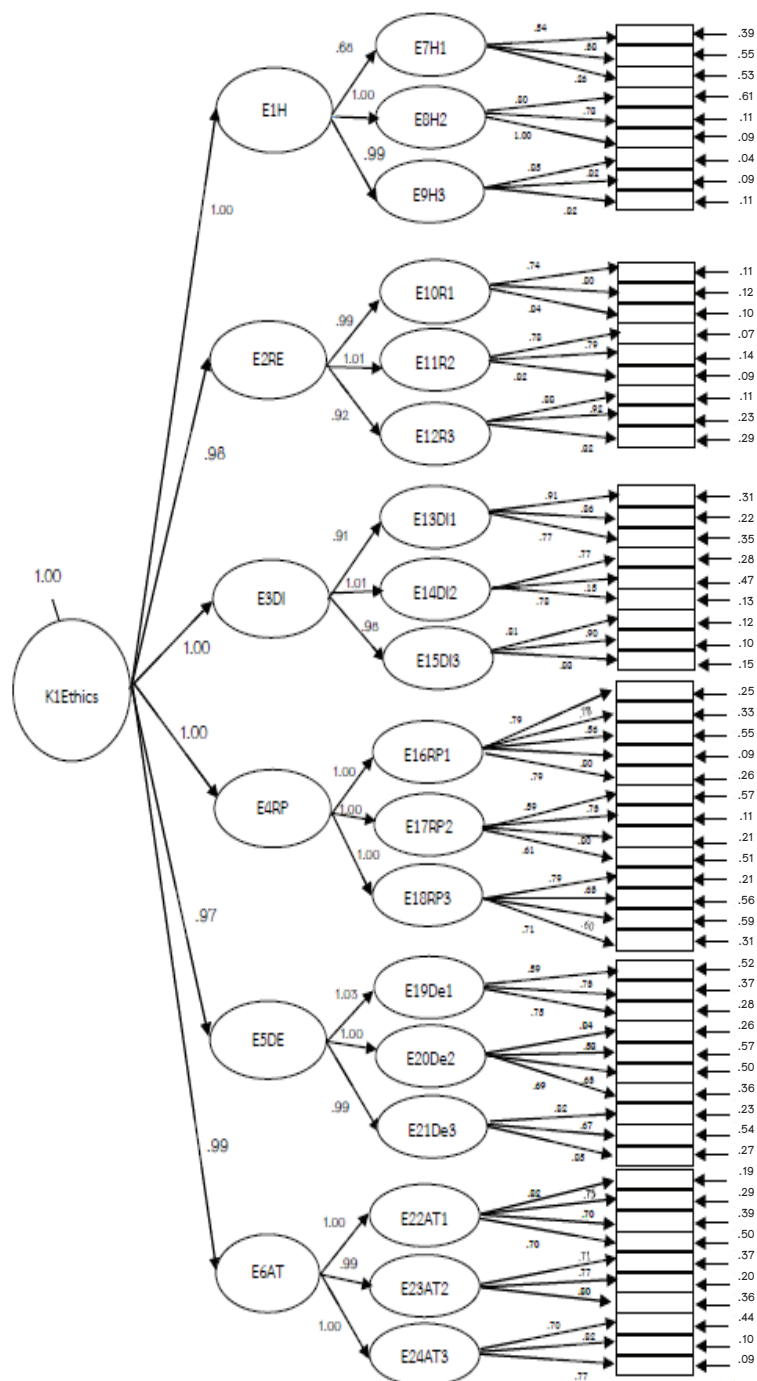
2. ผลการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างจริยธรรมการปฏิบัติกรพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เมื่อนำไปวิเคราะห์หองค์ประกอบ พบว่า โมเดลตามสมมติฐานการวิจัยสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีค่าไคสแควร์ (Chi-Square) $\bar{X}$ มีค่าเท่ากับ 195.84 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ค่า df เท่ากับ 284 เมื่อพิจารณาค่า $\bar{X}/df$ มีค่าเท่ากับ .68 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ คือ ต่ำกว่า 2 นอกจากนี้ ยังพบว่าค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ .95 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.91 และค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA)

เท่ากับ 0.000 ($\bar{X}$ = 195.84, df = 284, $\bar{X}/df$ = .68, p-value = .66, GFI = .95, AGFI = 0.91, RMSEA = 0.000, CN = 205.29) เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังนั้นตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติกรพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบในรูปคะแนนมาตรฐาน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (E4RP) น้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 1.00 ความมีวินัย (E3DI) น้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 1.00 ความซื่อสัตย์ (E1H) น้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 1.00 เจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาล (E6AT) น้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .99 ความรับผิดชอบ (E2RE) น้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .98 การตัดสินใจปัญหาเชิงจริยธรรม (E5DE) น้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .97 ตามลำดับดังตารางที่ 2 และภาพที่ 1

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์หองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสามโมเดลจริยธรรมการปฏิบัติกรพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล

จริยธรรมการปฏิบัติกรพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล	องค์ประกอบหลักที่	องค์ประกอบหลัก	น้ำหนักองค์ประกอบ (b)	สัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2)	ค่าความคลาดเคลื่อน (e)
K1Ethics	1	ความซื่อสัตย์ (E1H)	1.00	.98	.02
	2	ความรับผิดชอบ (E2RE)	.98	.96	.04
	3	ความมีวินัย (E3DI)	1.00	.99	.01
	4	การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (E4RP)	1.00	1.00	.00
	5	การตัดสินใจปัญหาเชิงจริยธรรม (E5DE)	.97	.95	.05
	6	เจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาล (E6AT)	.99	.97	.03

p<.01, Chi-Square = 195.84, df = 284, $\bar{X}/df$ = .68, p-value = .66, GFI = .95, AGFI = 0.91, RMSEA = .00, CN = 205.29

Chi-Square=195.84, df=284, P-value=0.66094, RMSEA=0.000

ภาพที่ 1 โมเดลจริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล

3. คู่มือการใช้ตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ประกอบด้วย คำนำ สารบัญ วัตถุประสงค์ของการใช้คู่มือ ส่วนที่ 2 ประกอบด้วย รายละเอียดตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล เกณฑ์การประเมิน และส่วนที่ 3 ภาคผนวก ประกอบด้วย

เครื่องมือ เกณฑ์การประเมิน ตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล และนำคู่มือการใช้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสม โดยจำแนกการประเมินตามรายละเอียดในคู่มือการใช้แบบประเมินรายการ 5 ระดับ พบว่าระดับความเหมาะสมของคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติ

การพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.09

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล พบว่า ตัวบ่งชี้ทุกตัวที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีความเหมาะสมในระดับมากและมีความสอดคล้องในระดับมากที่สุด จึงได้คัดสรรไว้ในโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้าง แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบทั้ง 6 องค์ประกอบคือ ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความมีวินัย การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การตัดสินใจ ปัญหาเชิงจริยธรรม และเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาล เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของจริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัยและสมมติฐานการวิจัย รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิด หลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล (Aphananthikul, Senadisai, Orathai and Praphaipanich, 2016) และมีการพัฒนาตัวบ่งชี้ตามขั้นตอนจนได้ตัวบ่งชี้ที่สอดคล้องกับงานวิจัย (Suttiwan and Phusee-orn, 2018)

2. ผลการวิเคราะห์โมเดลตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาล พบว่า โมเดลตัวบ่งชี้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และมีนัยสำคัญทางสถิติทุกค่า แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบหลักของจริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล ทั้ง 6 องค์ประกอบ คือ 1) ความซื่อสัตย์ 2) ความรับผิดชอบ 3) ความมีวินัย 4) การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 5) การตัดสินใจ ปัญหาเชิงจริยธรรม และ 6) เจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาล ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของจริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัยและสมมติฐานการวิจัย

ดังนั้น องค์ประกอบหลักของจริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลทั้ง 6 องค์ประกอบหลัก 18 องค์ประกอบย่อย จึงประกอบด้วยตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลทั้ง 60 ตัวบ่งชี้ ได้จากการสังเคราะห์ทฤษฎี งานวิจัยที่ศึกษาตัวแปรที่บ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล แสดงให้เห็นว่าถ้านำไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับจริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลโดยอาศัยองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย ตัวบ่งชี้ที่กล่าวข้างต้นแล้ว ย่อมส่งผลต่อการจัดการศึกษาของ

สถานศึกษาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น และบรรลุมาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรมตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาพยาบาลศาสตร์ พ.ศ.2560 ที่กำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม คือ มีความซื่อสัตย์ มีวินัย ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบต่องานของตนเองและสังคม สามารถใช้ดุลยพินิจในการจัดการประเด็นหรือปัญหาทางจริยธรรม แสดงออกถึงการเคารพสิทธิ คุณค่าความแตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น และตนเอง แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะ คำนึงถึงส่วนรวมและสังคม และแสดงออกถึงการมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพการพยาบาล ตระหนักในคุณค่าวิชาชีพ และสิทธิของพยาบาล (Ministry of Education, 2017)

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสามของตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล พบว่า ทั้ง 6 องค์ประกอบหลัก 18 องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ทั้ง 60 ตัว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factors Loading) เกิน 0.30 และมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าเป็นตัวบ่งชี้องค์ประกอบย่อยที่สามารถวัดองค์ประกอบหลักได้ เนื่องจากตัวแปรมีความคลาดเคลื่อนน้อย โดยพิจารณาจากผลการวิเคราะห์ในส่วนของการสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) (Angsuchoti, Wijitwanna and Pinyopanuwat, 2009) แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นอาจารย์พยาบาล และพยาบาลพี่เลี้ยงได้ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบ ทั้ง 6 องค์ประกอบ ทั้งนี้วิชาชีพพยาบาลถูกคาดหวังจากสังคมว่าเป็นวิชาชีพที่ต้องมีการปฏิบัติที่ดีมีคุณธรรม และจริยธรรม (Nursing Council, 2015) สอดคล้องกับ Singhasam, Nawsuwan, Suwanra and Jamtim (2016) ที่ศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะในการดูแลผู้สูงอายุของนักศึกษาพยาบาลมีจำนวน 8 ตัวบ่งชี้ 1) ให้บริการผู้สูงอายุอย่างเท่าเทียมเป็นธรรม 2) พึงทักสีหิโดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้สูงอายุเป็นสำคัญ 3) เคารพในสิทธิความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้สูงอายุ 4) มีการตัดสินใจบนพื้นฐาน จริยธรรมของการพยาบาล 5) สนับสนุนให้ผู้สูงอายุและครอบครัวมีส่วนร่วมในการดูแลและะสุดท้ายอย่างมี จริยธรรม 6) มีทักษะการให้คำปรึกษาทางจริยธรรมแก่ผู้สูงอายุ 7) มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรม 8) มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายและจริยธรรมเชิงวิชาชีพเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุและการสอนนักศึกษาพยาบาลต้องเน้นหลักจริยธรรมที่สำคัญ ได้แก่ หลักการทำประโยชน์ การไม่ทำอันตราย การเคารพเอกลัทธิ ความยุติธรรม การพูดหรือการบอกความจริง และความซื่อสัตย์ (Chaowalit and Nasae, 2016) สอดคล้องกับ Sanprasarn and Chaleoykitti (2017) ที่ศึกษาการตัดสินใจเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาลที่มีความเสี่ยง

พฤติกรรมจริยธรรมที่นำไปใช้ในการปฏิบัติในการพยาบาลที่ได้แก่

- 1) การบอกความจริง 2) การป้องกันอันตราย 3) พินิจสิทธิผู้ป่วย
- 4) ความซื่อสัตย์ 5) ความอาทรต่อผู้ป่วย 6) การเป็นอิสระในการตัดสินใจ 7) การเสียสละ 8) การมีพฤติกรรมบริการและมีใจให้บริการที่ดี 9) การดูแลผู้ป่วยอย่างเท่าเทียมและไม่เลือกปฏิบัติ 10) ความรับผิดชอบและ 11) การรักษาความลับ

จริยธรรมที่กล่าวมานับว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของมนุษย์ ถ้าคนใดขาดจริยธรรมอาจมีผลร้ายต่อตนเองและสังคม สังคมที่มีคนขาดจริยธรรมมากย่อมเป็นสังคมที่วุ่นวาย ไม่มีความสุข จริยธรรมเป็นสิ่งที่สำคัญต่อชีวิตและสังคม มีส่วนนำความสุขและความเจริญก้าวหน้ามาสู่สังคม เพราะถ้าคนในสังคมมีจริยธรรมจิตใจย่อมสูงด้วย จะทำสิ่งใดก็ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น จริยธรรมยังใช้เป็นหลักยึดถือในการประพฤติ ปฏิบัติเพื่อให้เป็นที่ยอมรับ ไว้วางใจของสังคม (Nursing Council, 2015) และยังสอดคล้องกับมาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรมที่กำหนดตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิสาขาพยาบาลศาสตร์ พ.ศ.2560 (Ministry of Education, 2017) ซึ่งการฝึกภาคปฏิบัติถือเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาพยาบาล เพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติในสภาพจริงเกิดประสบการณ์ตรงในการให้บริการแก่ผู้ใช้บริการรวมทั้งเป็นการเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ อันจะส่งผลให้เป็นพยาบาลวิชาชีพที่ดีต่อไปในอนาคต

3. การประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้ ตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติ การพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล ความเหมาะสมของคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติ การพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล พบว่า ความเหมาะสมของคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ คำชี้แจง ใช้ภาษาถูกต้อง วัตถุประสงค์ของการใช้คู่มือ คำอธิบายรายละเอียดของตัวบ่งชี้ รูปแบบการเขียน สามารถนำคู่มือไปใช้ในการปฏิบัติได้ เกณฑ์การประเมิน เกณฑ์การให้คะแนนและการแปลความหมาย เนื้อหามีความครอบคลุม และมีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ Chaiwut, Markmee and Kosanpipat (2017) ที่ศึกษาเกี่ยวกับคู่มือ ในด้านการนำไปใช้ สามารถนำไปปฏิบัติได้ ใช้แก้ปัญหาในด้านการประเมินผลการเรียนให้มีความถูกต้องเที่ยงตรงไม่เกิดความผิดพลาด การวัดประเมินผลสามารถเข้าใจได้ง่าย ความรู้ที่ได้จากคู่มือสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้ตั้งแต่ในภาคทฤษฎี โดยการกำหนดรายละเอียดเนื้อหาวิชา วิธีการจัดการเรียนรู้ เช่น การกำหนดสถานการณ์จำลอง การวิเคราะห์กรณีศึกษา การอภิปรายกลุ่ม การสะท้อนกลับ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันในตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติในการพยาบาลจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลในครั้งนี้ชี้ให้เห็นองค์ประกอบละตัวบ่งชี้ที่สำคัญของจริยธรรมการปฏิบัติในการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล ดังสมการ $ETHICS = 1.00(E1H) + .98(E2RE) + 1.00(E3DI) + 1.00(E4RP) + .97(E5DE) + .99(E6AT)$ ดังนั้นสถาบันการศึกษาพยาบาล ควรนำผลการวิจัยไปเผยแพร่ หรือกำหนดมาตรการในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนานักศึกษาพยาบาล โดยพัฒนาด้านการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (E4RP) เป็นอันดับแรก ด้านความมีวินัย (E3DI) ด้านความซื่อสัตย์ (E1H) ด้านเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาล (E6AT) ด้านความรับผิดชอบ (E2RE) และด้านการตัดสินใจปัญหาเชิงจริยธรรม (E5DE) ตามลำดับ

2. การจัดการเรียนรู้ภาคทฤษฎี สถานศึกษาควรจัดให้มีการจัดการเรียนรู้ในหัวข้อจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาล โดยการยกตัวอย่างสถานการณ์ กรณีศึกษา โดยเฉพาะด้านการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ด้านความมีวินัย และด้านความซื่อสัตย์ให้นักศึกษาได้วิเคราะห์และอภิปรายร่วมกัน และในการฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล อาจารย์พยาบาล/อาจารย์พี่เลี้ยงควรให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะ และฝึกให้นักศึกษาสะท้อนกลับในประเด็นจริยธรรมที่พบในการฝึกปฏิบัติงาน

3. ควรส่งเสริมให้อาจารย์พยาบาล และอาจารย์พี่เลี้ยงในแหล่งฝึกภาคปฏิบัติ นำคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้จริยธรรมการปฏิบัติ การพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลไปใช้ในการประเมินผลด้านจริยธรรมในการประเมินการฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยจริยธรรมการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลในกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย เพื่อแสดงให้เห็นจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลในภาพรวมของทั้งประเทศ

2. ควรใช้รูปแบบวิจัยเชิงปฏิบัติการในการศึกษาพฤติกรรมเฉพาะด้านเพื่อให้ครอบคลุมมากขึ้น เช่น การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมจริยธรรมด้านเจตคติต่อวิชาชีพการพยาบาล ความรับผิดชอบ และการตัดสินใจปัญหาเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล เป็นต้น

3. ควรศึกษาเกี่ยวกับผลการนำคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้จริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลไปทดลองใช้กับนักศึกษาพยาบาลที่ฝึกภาคปฏิบัติ โดยศึกษาเปรียบเทียบในแต่ละชั้นปี

References

- Aaphananthikul, M., Senadisai, S., Orathai, P. and Praphaiphanch, W. (2016). *Ethics of the nursing profession*. Nakhon Pathom : Mahidol University Press.
- Angsuchoti, S., Wijitwanna, S. and Pinyopanuwat, R. (2009). *Statistics for research in behavioral sciences : Technique to use program LISREL*. 2nd ed. Bangkok : Charoen Dee stable publisher.
- Chaiwut, S., Markmee, K. and Kosanpipat, S. (2017). The development of an academic management handbook for education faculty Chiang Mai Rajabhat university. *Ganesha journal*, 13(2),129-147.
- Chaowalit, A and Nasae, T. (2016). Ethics of Teaching in Baccalaureate Nursing Program. *Songklanagarind Journal of Nursing*, 36(3),261-70.
- Comrey, A. and Lee, H. (1992). *A first course in factor analysis*. Hillsdale , NJ : Erlbaum.
- Fry, S.T. and Johnstone, M.J. (2008). *Ethics in Nursing Practice: A Guide to Decision Making*. 3rd ed. Malden, Mass : Blackwell Science.
- Ministry of education. (2017). *Thai qualifications framework for higher education : Nursing Science*. Bangkok : Ministry of Education.
- Narmkul, P. (2018). Factors Affecting to Desirable Characteristics in morality and ethics of nursing students, faculty of Nursing, Ubon Ratchathani Rajabhat University. *Journal of Srivanalai*, 8(2),27-38.
- Nursing Council. (2015). *Handbook of promoting ethics for nursing organizations: Mechanisms and practices*. Bangkok : Judthong Co., Ltd.
- Sanprasarn, P. and Chaleoykitti, S. (2017). Ethical Judgment in Risks of Nursing Practice among Thai Nurses as Perceived by Nursing Administrators. *Journal of The Royal Thai Army Nurses*, 18(1),194-205.
- Singhasam, P., Nawsuwan, K., Suwanraj, M. and Jamtim, N. (2016). Developing Indicators of Gerontological Nursing Competencies among Nursing Students in Boromarajonani College of Nursing, Songkhla. *The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health*, 3(3),15-34.
- Sirilai, S. (2008). *Ethics for nurses*. 10th ed. Bangkok : Chulalongkorn University Printing House.
- Suttiwan, S. and Phusee-orn, S. (2018). Development indicator features elementary science teacher in 21st century schools under the Primary Education Service Area Office, Udon Thani. *Journal of Educational Measurement, Mahasarakham University*, 24(1),330-45.
- Tongprateep, T. (2009). *Spirituality : a dimension of nursing*. Bangkok : Chulalongkorn University Printing House.